

POLIS

REVISTĂ DE ȘTIINȚE POLITICE

Volum V, Nr. 1 (15), Serie nouă, decembrie 2016-februarie 2017

SUMAR

EDITORIAL

Alegeri 2016

Aurela-Peru BALAN

Florin GRECU

ALEGERI 2016

Valorile occidentale și crizele

Alegeri prezidențiale în SUA

Efectul alegerilor americane asupra lumii

Dan PAVEL

Fenomenul Brexit. Vechi și noi oportunități și provocări pentru

Regatul Unit și Uniunea Europeană

Marcela Monica STOICA

Ideea de Europa între Donald Trump și Vladimir Putin

Giuseppe CASCIONE

Relația transformări democratice – continuitate valorică în țările spațiului ex-sovietic

Victor SACA

Alegeri parlamentare în România

Alegerile generale pentru Parlamentul României din 2016

reflectate în presa internațională. Teme, analize, interpretări

Alexandru MURARU

Cultura participativă în România. Evoluții după 4 ani

Dan SULTĂNESCU

Alegerile parlamentare din 11 decembrie 2016: clivaje politice

vechi, noi și viitoare

Radu CARP

Alegeri parlamentare 2016: Proportionalitate, finanțare,

scrutin de listă, voturi și mandate parlamentare

Florin GRECU

Unificarea dreptei: testul parlamentarelor

Sabin DRĂGULIN

Silvia ROTARU

David și Goliat. Analiza genezei și a succesului electoral al Uniunii Salvați România în alegerile locale și parlamentare din 2016	171
Cosmin DIMA	
<i>Alegeri prezidențiale în Republica Moldova</i>	199
Campania electorală prezidențială din Republica Moldova, 2016 – victoria stângii politice	
Aurelia PERU-BALAN	
Eugenia TOFAN	
<i>Referendumul din Italia</i>	221
Reforma constituțională în Italia: o șansă pierdută sau evitarea unui pericol?	
Giulia CHIELLI	
VARIA	233
Taming a regressive utopia, shaping its dystopian history? Corporatist theory and practice across the 1945 divide	
Victor RIZESCU	
Urbanizare și omogenizare socială: funcțiile sistematizării teritoriale în Epoca de Aur (II)	243
Emanuel COPILAȘ	
Il ruolo degli agenti di emigrazione e delle compagnie di navigazione nei flussi in uscita dall'Italia sino alla Prima Guerra Mondiale	261
Antonio CORTESE	
Maria Carmela MICCOLI	
Atitudini ale unor instituții și autorități publice față de minorități în România - așa cum rezultă din activitatea instituției Avocatul Poporului	275
Vasile BURTEA	
RECENZII	293
By Any Media Necessary: The New Youth Activism	
Maria CERNAT	
Sfânta Rusie – consecință ultimă a teologiei politice bizantine? Două dimensiuni ale secularizării	297
Lucian-Zeev HERȘCOVICI	
Națiunea socialistă. Politica identității în Epoca de Aur	303
Gelu SABĂU	

Notes of the contributors

309

Instrucțiuni pentru autori

317

Instructions to authors

320

EDITORIAL

Alegeri 2016

Aurela-Petra BALAN
Florin GRECU

Abstracts 2016 Elections were held in Moldova, the USA and Romania. The which have highlighted the fact that was won the vote democratic. Even the losers have been the Actors Considered to be more political and democratic reformers. Benefiting from strong support of the press. Elections from Republic of Moldova have had a predictable outcome, while the US were contrary to the Expectations of the Population and the media. Parliamentary elections of Romania were predictable, the only surprise being parties entered that new parliament, while others have obtained not below expectations due to fragmentation of the political spectrum of the center-right. Referendum in Italy was Another important moment in European politics after Brexit. Renzi was backed by leading EU government people, but the failure of the referendum was a crucial President of the Council. Because it has personalized the referendum on his person as head of government. Specialized analyses of different authors underline the need for political orientation towards the needs and expectations of citizens.

Keywords: Elections, Brexit, Trump, parliamentary, presidential, Moldova, USA, Romania, referendum Italy.

Anul 2016 a prilezit desigur multor evenimente care la nivel național și internațional au avut un rol important. Primul dintre acestea a fost, fără putință de îndoială, cunoscutul eveniment care a luat numele de Brexit prin care Marea Britanie a ieșit din blocul comunitar european. În urma referendumului

organizat pe 23 iunie 2016. După Brexit au urmat alegerile prezidențiale din Republica Moldova, cu două tururi de scrutin, organizate pe 30 octombrie și 13 noiembrie 2016, care au permis alegerea unui candidat ce a folosit în campania politică o vâdnă retorică anti-europeană, anti NATO și prorusă. Al treilea

EDITORIAL

Alegeri 2016

Aurela-Peru BALAN
Florin GRECU

Abstract: *2016 Elections were held in Moldova, the USA and Romania, The which have highlighted the fact that was won the vote democratic. Even the losers have been the Actors Considered to be more political and democratic reformers, benefiting from strong support of the press. Elections from Republic of Moldova have had a predictable outcome, while the US were contrary to the Expectations of the Population and the media. Parliamentary elections of Romania were predictable, the only surprise being parties entered that new parliament, while others have obtained out below expectations due to fragmentation of the political spectrum of the center-right. Referendum in Italy was Another important moment in European politics after Brexit. Renzi was backed by leading EU government people, but the failure of the referendum was due Renzi President of the Council, Because it has personalized the referendum on his presence as head of government. Specialized analyzes of different authors underline the need for political orientation towards the needs and expectations of citizens.*

Keywords: *Elections, Brexit, Trump, parliamentary, presidential, Moldova, USA, Romania, referendum, Italy.*

Anul 2016 a prilejuit desfășurarea mai multor evenimente care la nivel național și internațional au avut un rol important. Primul dintre acestea a fost, fără puțință de tăgadă, cunoscutul eveniment care a luat numele de Brexit prin care Marea Britanie a ieșit din blocul comunitar european, în urma referendumului

organizat pe 23 iunie 2016. După Brexit au urmat alegerile prezidențiale din Republica Moldova, cu două tururi de scrutin, organizate pe 30 octombrie și 13 noiembrie 2016, care au permis alegerea unui candidat ce a folosit în campania politică o vădită retorică anti-europeană, anti – NATO și prorusă. Al treilea

moment ca fost acela din Statele Unite ale Americii, când, în 8 noiembrie 2016, au fost organizate alegerile care au schimbat, la nivelul retoricii, discursul public de tip clasic, folosit în perioada desfășurării campaniei electorale americane. După alegerile din SUA, în data de 4 decembrie 2016, a avut loc referendumul din Italia care a pus în discuție esența valorilor constituționale italiene, iar pe 11 decembrie 2016 au avut loc alegerile parlamentare din România, care au adus pentru prima dată, de după alegerile din 20 mai 1990, supremația incontestabilă a singurului moștenitor politic al Frontului Salvării Naționale, Partidului Social Democrat, pe eșcherul politic autohton.

Corpul prezentului număr al Revistei *Polis* cuprinde 19 contribuții, dintre care 16 articole și trei recenzii, trimise de cercetători din domeniul istoriei, științelor politice, sociologie, dintre care opt se înscriu în numărul tematic al revistei cu titlul Alegeri 2016. Cu privire la articolele tematice dedicate alegerilor prezidențiale din Republica Moldova și SUA și România se poate observa că fiecare autor a contribuit la demersul științific recurgând la surse din mediul on-line.

Rezultatul referendumului de la 23 iunie 2016 a înregistrat 51,9% voturi pentru și 48.1% împotriva, fapt care a condus la ieșirea Regatului Unit din Uniunea Europeană. Rezultatul acestui referendum a impus ca, a doua zi, premierul conservator David Cameron, care a propus și

organizat consultarea populară, să fie înlocuit cu Theresa May care a susținut că „Brexit înseamnă Brexit”. Factorii care au determinat organizarea referendumului au avut un caracter eterogen și au pornit de la acuza limitării suveranității Regatului Unit față de birocrăția bruxelles-eză, au continuat cu reacția exportatorilor britanici nu erau mulțumiți de efectul politicilor europene asupra comerțului lor, continuând cu argumentele legate de fenomenul imigrației și a viziunii diferite în această problemă dintre Bruxelles și Londra. Prin ieșirea Marii Britanii din Uniunea Europeană, populația UE a scăzut cu 64.1 milioane de locuitori, fapt care aduce cu sine o schimbare a raporturilor de putere dintre diferitele țări componente, conducând la apariția unor riscuri cu caracter politic.

În SUA avem fenomenul Donald Trump. Aceasta a câștigat alegerile, în urma votului Marilor Electori, deși a pierdut votul popular și a devenit astfel al 45-lea Președinte al Americii, alegere care reprezintă un moment al schimbării în paradigma clasică în domeniul relațiilor diplomatice și internaționale. Trump a ajuns președinte al SUA în urma folosirii unei retorici puternice împotriva globalizării și a delocalizării producției firmelor americane în întreaga lume, împotriva imigranților etc., propunând construirea unui Zid la granița dintre Mexic și SUA. Impactul discursului său de campanie a produs efecte la urne, iar reacțiile nu au întârziat să apară atât

din partea democraților, cât și din partea liderilor europeni care l-au perceput ca pe o amenințare. Prin urmare, în urma votului popular, Trump a pierdut alegerile la o diferență de 2.865.055 de voturi față de candidata democrată Hillary Clinton, care a obținut 48,2% din voturi, în timp ce Trump a obținut 46,1%. Colegiul Electoral, conform regulilor constituționale americane a votat, în realitate, împotriva votului popular. Astfel, din 538 de Mari Electori, Trump a fost votat de 306 electori, iar Hillary Clinton 232.

Alegerile prezidențiale din Republica Moldova au avut o componentă de noutate, în sensul în care introducerea votului direct a condus la exprimarea voinței cetățenilor de alegere a șefului statului. Modificarea art. 78 din Constituția țării, care prevedea alegerea Președintelui Republicii Moldova prin votul a $\frac{2}{3}$ din numărul total al deputaților (adică cu 61 de voturi din cele 101) a devenit, începând cu anul 2000, după reforma constituțională, o sursă de crize politice și instituționale în cadrul sistemului politic moldovenesc.

Practica parlamentară de alegere a șefului statului, introdusă în urma reformei constituționale din 5 iulie 2000, a evidențiat doar vulnerabilitatea acestui mecanism, care potența la maximum egocentrismul actorilor politici.

Pe motiv că deputații nu au reușit alegerea Președintelui Republicii Moldova, au fost dizolvate, prin decret prezidențial, trei foruri legislative. Prin urmare, în această

scurtă istorie a parlamentarismului au avut loc trei scrutine parlamentare anticipate – la 25 februarie 2001, 29 iulie 2009 și 28 noiembrie 2010.

Alegerile prezidențiale din 2016 au coincis cu o profundă criză de credibilitate a electoratului moldovean față de elita politică conducătoare. Frauda din sistemul bancar, care a devenit știre de top despre „furtul miliardului” nu doar în presa națională, dar și în cea internațională, discuțiile din spațiul public și mediatic despre „oligarhizarea” sistemului politic și despre „statul captivat” au determinat conștiința politică și civică a cetățenilor cu drept de vot de a influența revigorarea, în primul rând, morală, a sistemului politic din țară. Totuși, contrar așteptărilor, alimentate și de sondajele de opinie, la urnele de vot s-au prezentat: în primul tur de scrutin – 50,95% din alegători, în turul II – 53,45%. Rezultatul a fost determinat, credem, și din cauza boicotării alegerilor de către simpatizanții PCRM, la îndemnul liderului comuniștilor Vladimir Voronin. Totodată, a avut loc o mobilizare masivă a diasporei moldovenești, care a influențat ratingurile competitorilor din campanie.

Favoriții campaniei prezidențiale au fost liderul PSRM, Igor Dodon, și liderul Partidului „PAS”, Maia Sandu. Aceștia au ajuns în turul doi de scrutin și au determinat o fragmentare clasică a electoratului după clivajul tradițional politicului moldovenesc – dreapta-stânga, respectiv, pro-Vest, pro-Est.

Respectiv Ofertele electorale principale ale candidatului stângii politice, Igor Dodon, au evocat identitatea moldovenească, lupta împotriva oligarhiei, relațiile strategice cu Federația Rusă. Pe de altă parte, candidatul drepteii politice, Maia Sandu, a optat pentru resetarea clasei politice, pentru promovarea în funcții publice a persoanelor cu integritate, identificarea și pedepsirea celor implicați în „furtul secolului”, promovarea valorilor europene.

În această competiție electorală, mass media autohtone au fost nu doar un canal de transmitere a informației, dar și un jucător activ în campanie. Au fost difuzate materiale cu un conținut manipulator și de intoxicare a opiniei publice, inclusiv știri false (fake news). S-a făcut exces de partizanat politic.

În urma turului doi de scrutin, victoria i-a revenit stângii politice. Socialistul Igor Dodon, ales cu 52,11% din opțiunile electoratului, a devenit al cincilea Președinte al Republicii Moldova și al treilea, ales prin votul poporului, după primul Președinte al Republicii Moldova, Mircea Snegur, și Petru Lucinschi, al doilea Președinte după declararea independenței.

Cazul italian este mai special. Nu putem vorbi de organizarea unor alegeri ci de un referendum care, așa cum am mai spus, implica, odată cu aprobarea sa, schimbarea paradigmei pe care „părinții fondatori” au adoptat-o la încheierea războiului mondial. Pe 4 decembrie 2016 respingerea proiectului de reformă s-a

soldat cu un eșec răsunător pentru Premierul Renzi, ceea ce a condus și la demisia acestuia. Procesul de reformă propus de Guvern a fost respins cu un procent de 60% de populație, deoarece atât forțele politice de stânga, cât și de dreapta s-au coalizat împotriva guvernului. Înfrângerea personală a lui Renzi s-a datorat faptului că a personalizat rezultatul referendumului de prezență sa ca Premier, fapt care a avut ca efect răsturnarea guvernului.

Alegerile parlamentare din România au pus în lumină trecerea de la guvernarea tehnocrată la guvernarea politică. Consensul partidelor parlamentare din vara anului 2015, cu privire la schimbarea legislației electorale, a constat în trecerea de la scrutinul uninominal la cel de listă ordonată de partid, care a reprezentat noutatea acestor alegeri. O altă noutate a fost reprezentată de finanțarea publică a campaniilor electorale de la bugetul de stat. La alegerile din 11 decembrie, cetățenii au votat liste închise de partid, adică liste cu candidați propuși de birourile politice ale partidelor.

Rezultatele electorale ale urnelor au arătat faptul că partidele mari au adunat cele mai multe voturi, iar partidele noi au reușit să intre în Parlament, trecând de limita pragului electoral de 5% la nivel național. Redistribuirea mandatelor parlamentare s-a realizat în funcție de coeficientul electoral al circumscripției. La redistribuire au intrat în Parlament candidații aflați pe listele partidelor care au trecut pragul

electoral de 5% la nivel național. Procentele electorale ale partidelor politice care au trecut pragul electoral de 5%, la Camera Deputaților au fost următoarele: PSD a obținut 45,47% din voturi, PNL – 20,04%, USR – 8,87%, UDMR – 6,18%, ALDE – 5,62%, iar PMP – 5,34%. La Senat, PSD a obținut 45,67%, PNL – 20,41%, USR – 8,92%, UDMR – 6,24%, ALDE – 6%, iar PMP – 5,65%.

Conform rezultatelor urnelor, majoritatea parlamentară nu putea fi formată de un singur partid. Astfel, negocierile politice cu privire la formarea majorității parlamentare au condus la votarea noului guvern, precum și a programului de guvernare. Odată ce majoritatea politică parlamentară s-a constituit, fiind formată din PSD-ALDE, aceasta a propus numele Premierului șefului statului, care a fost respins inițial. A doua propunere de Premier a majorității parlamentare a fost acceptată de Președinte și astfel Parlamentul a fost convocat în vederea audierii miniștrilor desemnați de către comisiile de specialitate ale Parlamentului. În urma audierilor, toți miniștrii cabinetului Sorin Grindeanu au primit aviz pozitiv din partea comisiilor de specialitate. Ulterior, parlamentarii au trecut la vot și au acordat Guvernului și programului de guvernare votul de încredere, iar Președintele României a numit Guvernul pe baza votului de încredere acordat de Parlament. Astfel, noul Executiv a depus jurământul de investitură în fața Președintelui.

Contributorii numărului dedicat alegerilor desfășurate în anul 2016 și-au construit analizele preluând informația mai mult din mediul online, datorită faptului că analizele ce privesc evenimentele sunt în plină evoluție.

Prima analiză cu caracter tematic este despre alegerile prezidențiale din Statele Unite ale Americii aparține profesorului de științe politice Dan Pavel, intitulată „Efectul alegerilor americane asupra lumii”. Contribuția autorului este importantă deoarece încearcă să argumenteze, menționând că este doar o concluzie temporară, că „rezultatul alegerilor prezidențiale americane din 2016 a bulversat cea mai puternică democrație din lume și ridică grave provocări și amenințări de securitate pentru sistemul relațiilor internaționale”.

A doua contribuție din secțiune se referă la Fenomenul Brexit, unde autoarea Marcela Monica Stoica analizează ieșirea Marii Britanii din Uniunea Europeană printr-un studiu intitulat „Fenomenul Brexit – Vechi și noi oportunități și provocări pentru Regatul Unit și Uniunea Europeană”, precizând că „una din cauzele principale care au determinat Marea Britanie să părăsească Uniunea Europeană a fost, fără îndoială imigrația, dar și „politicianismul” tot mai accentuat.

A treia contribuție din secțiunea „Valorile occidentale și crizele” aparține lui Giuseppe Cascione, intitulată „Ideea de Europa între Donald Trump și Vladimir Putin”. În contextul Brexit-ului și a rezul-

Respectatelor electorale din SUA, profesorul Cascione analizează locul UE în noile condiții. Autorul italian precizează că „... rezistența comună împotriva forțelor care au acum un interes legitim în destabilizarea politică și economică a societății europene, aceste forțe – Trump în SUA sau Rusia lui Putin – vizează subminarea UE pentru a urmări scopuri regresive la nivel internațional”.

A patra contribuție din aceeași secțiune este a autorului din Republica Moldova, Victor Saca, care analizează „Relația transformări democratice – continuitate valorică în țările spațiului ex-sovietic”, concluzionând că „... problema raportului dintre transformările democratice și continuitatea valorică este una de primă importanță pentru societățile în schimbare, inclusiv din spațiul ex-sovietic. Această problemă depinde mult de modul de gândire și comportament al elitei politice, de voința politică a acesteia”.

Alegerile parlamentare din România sunt prezentate de următorii contributory: Alexandru Muraru, Dan Sultănescu, Radu Carp, Florin Grecu, Sabin Drăgulin, Silvia Rotaru și Cosmin Dima.

Astfel, prima contribuție tematică aparține profesorului ieșean Alexandru Muraru, care a analizat „Alegerile generale pentru Parlamentul României din 2016 reflectate în presa internațională. Teme, analize, interpretări”, afirmând că „... timpul campaniei electorale, presa străină a remarcat și alte aspecte care au produs numeroase distorsiuni în

sistemul politic românesc, cu consecințe apreciabile atât în plan economic, dar și politic. Autorul a constatat că „... lipsa celui de-al doilea tur pentru alegerea primarilor a redus șansele opoziției de a se mobiliza și solidariza, în acest fel partidele, altele decât PSD, au pierdut șansa de a câștiga mai multe primării de orașe mari sau mijlocii”.

A doua contribuție tematică aparține domnului Dan Sultănescu. Analiza domniei sale, intitulată „Evoluția culturii participative în România. Evoluții după 4 ani”, pune în lumină faptul că „... datele confirmă ipoteza că în România nu s-au schimbat fundamental datele privind caracteristicile culturii sale politice. În afară de o creștere vizibilă a participării politice (care încă nu a ajuns la nivelul participării electorale, fapt care s-a văzut și în datele de vot de la ultimele alegeri, din 2016), nu constatăm schimbări semnificative”.

A treia contribuție tematică este cea a profesorului Radu Carp, intitulată „Alegerile parlamentare din 11 decembrie 2016: clivaje politice vechi, noi și viitoare”. Potrivit profesorului Radu Carp, „... aceste alegeri parlamentare arată că nu se poate face o campanie electorală punând în centrul atenției o persoană care nu candidează”. Profesorul Radu Carp concluzionează că „... un partid care va dori să ducă o luptă decisivă cu partidele de stânga și cu tendința populismului care transcede partide și oameni politici situați pe întreaga dimensiune a spectrului politic va trebui să construiască un nou clivaj,